

УДК 159.923.33:378.046-021.68-051

Карамушка Т.В.

ТРЕНІНГ «ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ АСПІРАНТІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР'ЄРИ»: ЗМІСТ, СТРУКТУРА, ОСНОВНІ ІНТЕРАКТИВНІ ТЕХНІКИ

Карамушка Т.В. Тренінг «Формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри»: зміст, структура, основні інтерактивні техніки. У статті розкрито мету, завдання, зміст та структуру тренінгу з проблем формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри. Детально переставлено п'ять тренінгових сесій, які стосуються: сутності професійної кар'єри та її ролі в життєдіяльності особистості; особливостей професійної кар'єри аспірантів та її основних видів; змісту і структури готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри; соціально-психологічних чинників та умов формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри; впливу організаційно-професійних та соціально-демографічних чинників на розвиток готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри. Розкрито зміст кожного із блоків тренінгу, які входять до структури тренінгових сесій (інформаційного, діагностичного, корекційно-розвивального), та відповідних інтерактивних технік.

Ключові слова: аспіранти, професійна кар'єра, готовність аспірантів до здійснення професійної кар'єри, тренінг, тренінгові сесії, інтерактивні техніки.

Карамушка Т.В. Тренинг «Формирование готовности аспирантов к осуществлению профессиональной карьеры»: содержание, структура, основные интерактивные техники. В статье раскрыты цели, задачи, содержание и структура тренинга по проблемам формирования готовности аспирантов к осуществлению профессиональной карьеры. Подробно описаны пять тренинговых сессий, касающихся: сущности профессиональной карьеры и ее роли в жизнедеятельности личности; особенностей профессиональной карьеры аспирантов и ее основных видов; содержания и структуры готовности аспирантов к осуществлению профессиональной карьеры; социально-психологических факторов и условий формирования готовности аспирантов к осуществлению профессиональной карьеры; влияния организационно-профессиональных и социально-демографических факторов на развитие готовности аспирантов к осуществлению профессиональной карьеры. Раскрыто содержание каждого из блоков тренинга, которые входят в структуру тренинговых сессий (информационного, диагностического, коррекционно-развивающего), и соответствующих интерактивных техник.

Ключевые слова: аспиранты, профессиональная карьера, готовность аспирантов к осуществлению профессиональной карьеры, тренинг, тренинговые сессии, интерактивные техники.

Постановка проблеми. Чільне місце серед основних напрямків професійної підготовки аспірантів є їхня підготовка до здійснення професійної кар'єри. Така підготовка передбачає, зокрема, розробку та впровадження спеціальних психологічних програм, спрямованих на формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз психологічної літератури свідчить про те, що проблема психологічної підготовки фахівців до здійснення професійної кар'єри знайшла відображення у працях багатьох дослідників (О. Бондарчук [1], І. Бондаревська [2], М. Сурякова [10], Н. Шевченко [10], О. Щотка [11] та ін.), в яких розкрито зміст навчальних і тренінгових програм, що стосуються підготовки до професійної кар'єри студентів різних спеціальностей, а також уже працюючих фахівців.

Разом із тим, вивчення літературних джерел свідчить про те, що проблема психологічної підготовки аспірантів до здійснення професійної кар'єри раніше практично не виступала предметом спеціального дослідження.

Мета дослідження: розробити зміст та структуру тренінгу «Формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри».

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Проаналізуємо, насамперед, мету, завдання та обсяг тренінгу.

Мета тренінгу: формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри.

Завдання тренінгу:

- 1) оволодіння аспірантами знаннями про зміст, структуру та чинники формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри;
- 2) оволодіння аспірантами методами діагностики рівня готовності до здійснення професійної кар'єри та чинників її формування;
- 3) оволодіння аспірантами засобами та прийомами формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри.

Обсяг тренінгу складав 54 академічних годин: а) основна частина (аудиторна) – 30 академічних годин (5 тренінгових сесій, по 6 акад. год. на кожну сесію); б) додаткова частина (домашні творчі завдання) – 20 акад. год. (по 4 акад. год. для виконання домашніх творчих завдань після кожної тренінгової сесії); в) 2 акад. год. – вступ до тренінгу; 2 акад. год. – заключна частина тренінгу).

Заняття проводилися у вигляді спеціального навчального курсу «Формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри» або окремого модуля навчального курсу «Психологія і педагогіка вищої школи».

Далі розглянемо **загальну структуру тренінгу, зміст кожної із тренінгових сесій та відповідні інтерактивні техніки**, які використовуються при проведенні тренінгових занять.

Тренінг «Формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри» включає *п'ять тренінгових сесій* та реалізується за таким загальним планом (див. табл. 1):

Тренінгова сесія 1. «Поняття про професійну кар'єру та її роль у життєдіяльності особистості».

Тренінгова сесія 2. «Сутність професійної кар'єри аспірантів та її основні види».

Тренінгова сесія 3. «Зміст і структура готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри».

Тренінгова сесія 4. «Соціально-психологічні чинники формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри».

Тренінгова сесія 5. «Організаційно-професійні та соціально-демографічні чинники формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри».

Кожна із тренінгових сесій, відповідно до наявних у літературі підходів та певних модифікацію у розробках різних авторів, складається із *трьох блоків (інформаційного, діагностичного та корекційно-розвивального)*, які детально розкрито нижче.

Далі розглянемо **зміст тренінгу** (тренінгові сесії, основні блоки кожної із тренінгових сесій та інтерактивні техніки).

Вступ до тренінгу:

- *криголам: «Знайомство»* («Мене звати... Я навчаюся... Мені хотілось би в результаті навчання в аспірантурі ...»);

- *вивчення очікувань* (заповнення індивідуальних робочих аркушів з наступним груповим обговоренням): «Щоб я хотів отримати в результаті проходження тренінгу...»;

- *«мозковий штурм» (груповий варіант): «Визначення правил групової роботи (визначення правил міжособистісної взаємодії та спільної роботи в групі)»;*

- *інформація про завдання, структуру тренінгу та організаційні основи його проведення.*

Для розробки вступу до тренінгу використано наявні в літературі підходи [1; 2].

Тренінгова сесія 1. «Поняття про професійну кар'єру та її роль у життєдіяльності особистості»

Вступ до розділу:

- *мета, завдання, організація тренінгової роботи.*

Інформаційний блок тренінгу: «Сутність професійної кар'єри»:

- *аналітична робота в малих групах: «Що таке кар'єра? Якою буває кар'єра?»;*

- *презентація результатів роботи в малих групах та їхнє міжгрупове обговорення: «Сутність та роль різних видів кар'єри»;*

- *мультимедійна презентація (міні-лекція): «Особливості професійної кар'єри. Вертикальна та горизонтальна професійна кар'єра» (підготовка презентації здійснюється на основі використання відповідних літературних джерел [4; 5]).*

Діагностичний блок тренінгу: «Як можна оцінити успішність професійної кар'єри?»:

- *аналітичні завдання в групах: «Розподіліть наведені критерії успішності професійної кар'єри («гордість Вашої родини за Ваші досягнення», «власне позитивне сприйняття професійних успіхів», «матеріальне благополуччя», «послідовність проходження професійних позицій в організації», «самореалізація», «соціальний успіх», «ступінь задоволеності життєвою ситуацією», «хороші стосунки в колективі» та ін.) на об'єктивні та суб'єктивні»; «Доповніть зазначені критерії іншими, які, на Ваш погляд, є також важливими. Обґрунтуйте, які критерії мають бути провідними».*

Корекційно-розвивальний блок тренінгу: «Чи можна управляти професійною кар'єрою?»:

- *аналіз ситуацій (робота в парах): «Наведіть приклади із Вашого досвіду та досвіду Ваших колег, друзів та близьких, які свідчать про те, що людина може управляти або не управляти своєю професійною кар'єрою. Виділіть умови, які можуть сприяти або заважати кар'єрному росту особистості»;*

- *групове обговорення: «Кар'єрний успіх» (представляються здобутки кожної пари, здійснюється узагальнення умов успішності кар'єри).*

Підведення підсумків тренінгової роботи.

Домашнє аналітичне завдання: «Кар'єра в моєму близькому оточенні» (Проведіть інтерв'ю зі своїми батьками, родичами чи знайомими. Визначте, який тип кар'єри (життєва чи професійна) є значущим для них. Які показники свідчать про успішність кар'єри? Які чинники вплинули на їхню кар'єру? Подумайте, що Вам дало проведення такого інтерв'ю?).

Структура тренінгу
«Формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри» (54 акад. год.)

Тренінгові сесії	Блоки тренінгу
<i>Вступ до тренінгу (2 год.)</i>	
<i>Тренінгова сесія 1.</i> «Поняття про професійну кар'єру та її роль у життєдіяльності особистості» (10 год.)	<i>Інформаційний блок тренінгу: «Сутність професійної кар'єри» (2 год.)</i>
	<i>Діагностичний блок тренінгу: «Як можна оцінити успішність професійної кар'єри?» (2 год.)</i>
	<i>Корекційно-розвивальний блок тренінгу: «Чи можна управляти професійною кар'єрою?» (2 год.)</i>
<i>Тренінгова сесія 2.</i> «Сутність професійної кар'єри аспірантів та її основні види» (10 год.)	<i>Інформаційний блок тренінгу: «Професійна кар'єра аспірантів: якою вона є?» (2 год.)</i>
	<i>Діагностичний блок тренінгу: «Мотивація аспірантів до певних видів професійної кар'єри» (2 год.)</i>
	<i>Корекційно-розвивальний блок тренінгу: «Реальна» та «майбутня» професійна кар'єра аспірантів: шляхи підготовки до неї» (2 год.)</i>
<i>Тренінгова сесія 3.</i> «Зміст і структура готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри» (10 год.)	<i>Інформаційний блок тренінгу: «Готовність аспірантів до здійснення професійної кар'єри: що це?» (2 год.)</i>
	<i>Діагностичний блок тренінгу: «Діагностика складових готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри» (2 год.)</i>
	<i>Корекційно-розвивальний блок тренінгу: «Як можна розвивати готовність аспірантів до здійснення професійної кар'єри?» (2 год.)</i>
<i>Тренінгова сесія 4.</i> «Соціально-психологічні чинники формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри» (10 год.)	<i>Інформаційний блок тренінгу: «Сутність соціально-психологічних чинників формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри» (2 год.)</i>
	<i>Діагностичний блок тренінгу: «Діагностика соціально-психологічних чинників формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри» (2 год.)</i>
	<i>Корекційно-розвивальний блок тренінгу: «Психологічні умови розвитку креативного, партнерського соціально-психологічного середовища на кафедрі» (2 год.)</i>
<i>Тренінгова сесія 5.</i> «Організаційно-професійні та соціально-демографічні чинники формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри» (10 год.)	<i>Інформаційний блок тренінгу: «Аналіз основних організаційно-професійних та соціально-демографічних чинників здійснення професійної кар'єри» (2 год.)</i>
	<i>Діагностичний блок тренінгу: «Діагностика організаційно-професійних та соціально-демографічних чинників готовності аспірантів до професійної кар'єри» (2 год.)</i>
	<i>Корекційно-розвивальний блок тренінгу: «Врахування організаційно-професійних та соціально-демографічних чинників готовності аспірантів до професійної кар'єри» (2 год.)</i>
<i>Підведення підсумків тренінгу (2 год.)</i>	

Тренінгова сесія 2. «Особливості професійної кар'єри аспірантів та її основні види»

Вступ до розділу:

- *мета, завдання, організація тренінгової роботи;*
- *актуалізація попереднього досвіду* (досвіду участі в попередньому тренінгу): «Що ми робили на попередньому занятті?»;
- *презентація та обговорення результатів виконання домашнього завдання:* «Кар'єра в моєму близькому оточенні».

Інформаційний блок тренінгу: «Професійна кар'єра аспірантів: якою вона є?»:

- *робота в малих групах:* «Що таке інтелектуальна еліта? Чи належать аспіранти до інтелектуальної еліти? Які ознаки аспірантів як професійної групи?»;
- *презентація результатів роботи в малих групах та їхнє міжгрупове обговорення:* «Психологічні особливості аспірантів як професійної групи»;
- *метод «мозкового» штурму (груповий варіант):* «Які бувають види професійної кар'єри аспірантів?».

Діагностичний блок тренінгу: «Мотивація аспірантів на певні види професійної кар'єри»:

- *психологічний практикум:* «Діагностика мотивації аспірантів на певні типи професійної кар'єри» (для діагностики використовується авторська анкета «Професійна кар'єра аспіранта» [3]). Ця анкета дає можливість виявити мотивацію аспірантів щодо здійснення професійної кар'єри стосовно: а) різних соціальних сфер (промисловість, бізнес, освіта, наука та ін.); б) різних типів внутрішнього-організаційної кар'єри (вертикальна, горизонтальна, комбінована); в) різних типів міжорганізаційної професійної кар'єри (з постійною спеціальністю або зміною спеціальності); г) здійснення професійної кар'єри в Україні або за кордоном [5].

Корекційно-розвивальний блок тренінгу: «Реальна» та «майбутня» професійна кар'єра аспірантів: шляхи підготовки до неї»:

- *робота в малих групах; аналітичні завдання:* «Що таке «реальна» та «майбутня» професійна кар'єра аспірантів?»; «Як можна посилити підготовку аспірантів до здійснення «реальної» та «майбутньої» професійної кар'єри?».

Підведення підсумків тренінгової роботи.

Домашнє творче завдання: «Якою може бути моя «майбутня» професійна кар'єра?»: «Проведіть інтерв'ю зі своїм науковим керівником або зав. кафедрою та опишіть, виходячи з досвіду їхньої роботи, зміст можливих типів «майбутньої» кар'єри аспірантів – власне наукової та менеджерської».

Тренінгова сесія 3. «Зміст і структура готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри»

Вступ до розділу:

- *мета, завдання, організація тренінгової роботи;*
- *актуалізація попереднього досвіду* (досвіду участі в попередньому тренінгу): «Що цікавого було на попередньому тренінгу?»;
- *презентація та обговорення результатів виконання домашнього завдання:* «Якою може бути моя «майбутня» професійна кар'єра?».

Інформаційний блок тренінгу: «Готовність аспірантів до здійснення професійної кар'єри: що це?»:

- *метод незавершених речень:* «Готовність аспірантів до здійснення професійної кар'єри передбачає...»;
- *робота в малих групах:* «Використовуючи результати, отримані за допомогою методу незавершених речень, визначте основні складові готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри. Додайте, якщо потрібно, ще інші характеристики»;
- *міні-лекція:* «Зміст, структура та основні складові готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри» (підготовка міні-лекції здійснюється на основі використання власних розробок автора та робіт інших авторів, які близькі до цього) [1; 2; 3].

Діагностичний блок тренінгу: «Діагностика складових готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри»:

- *психологічний практикум:* «Діагностика мотивації аспірантів до професійної кар'єри» (використовується опитувальник «Мотивація до кар'єри» А. Ное, Р. Ное, Д. Баххубер (адаптація Е.А. Могильовкіна) [7]);
- *психологічний практикум:* «Діагностика загальної та соціальної самоефективності аспірантів» (на основі використання опитувальника «Методика визначення загальної та соціальної ефективності» М. Шеєра, Дж. Маддукс, адаптація А.В. Боярцевої [7]);
- *психологічний практикум:* «Діагностика рефлексивності аспірантів» (за допомогою використання «Методики визначення рівня рефлексивності» А.В. Карпова [6]).

Корекційно-розвивальний блок тренінгу: «Як можна розвивати готовність аспірантів до здійснення професійної кар'єри?»:

- *робота в парах; аналітичне завдання:* «На прикладі аналізу змісту таких складових готовності, як «кар'єрна інтуїція» (здатність особистості оцінити свої кар'єрні перспективи, вміння усвідомлено та інтуїтивно визначати свої сильні та слабкі сторони стосовно професійного та посадового просування, модифікувати свої кар'єрні цілі та активно діяти для досягнення цих цілей), «кар'єрна причетність» (здатність особистості поряд із реалізацією в професійній кар'єрі своїх власних цілей, проявляти здатність працювати з максимальною віддачею заради досягнення цілей організації, зокрема в позаурочний час, без оплати тощо) та «кар'єрна стійкість» (здатність особистості легко адаптуватися до обставин, що змінюються, справлятися з труднощами та проблемами, які виникають у ході її професійної діяльності, долати перешкоди, які виникають у процесі її професійного росту), а також власних результатів, які отримані з аналізу складових готовності, визначте можливі умови подальшого розвитку цих показників».

Підведення підсумків тренінгової роботи.

Домашнє творче завдання: «Напишіть есе на тему: «Моя готовність до здійснення професійної кар'єри: досягнення та обмеження».

Тренінгова сесія 4. «Соціально-психологічні чинники формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри»

Вступ до розділу:

- *мета, завдання, організація тренінгової роботи;*
- *актуалізація попереднього досвіду* (досвіду участі в попередньому тренінгу): «Які розділу тренінгу ми вже пройшли?»;
- *презентація та обговорення результатів виконання домашнього творчого завдання:* «Напишіть есе на тему: «Моя готовність до здійснення професійної кар'єри: досягнення та обмеження».

Інформаційний блок тренінгу: «Сутність соціально-психологічних чинників формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри»:

- *мультимедійна презентація (міні-лекція):* «Соціально-психологічні чинники формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри» (підготовка презентації здійснюється на основі використання власних розробок автора та інших літературних джерел [3]);

- *робота в парах:* «На основі матеріалів міні-лекції проаналізуйте основні соціально-психологічні чинники формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри на Вашій кафедрі».

Діагностичний блок тренінгу: «Діагностика соціально-психологічних чинників формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри»:

- *психологічний практикум:* «Діагностика типу організаційної культури кафедри (факультету)» (використовується методика «Визначення типу організаційної культури» Ч. Хенді [9]);

- *психологічний практикум:* «Діагностика креативності робочого середовища на кафедрі (факультеті)» (за допомогою опитувальника «Який Ваш креативний потенціал?» (Шкала С «Мое робоче середовище») [8]).

Корекційно-розвивальний блок тренінгу: «Психологічні умови розвитку креативного, партнерського соціально-психологічного середовища на кафедрі»:

- *ділова гра:* «Моделюються ситуації, які є найбільш типовими в діяльності аспіранта: «Організація експериментального дослідження», «Публікація статті у фаховому журналі», «Впровадження результатів дисертаційного дослідження», «Участь у розробці та реалізації наукового проекту «Стажування за кордоном» та ін. Створюються «робочі групи» аспірантів, які за бажанням обирають ту чи іншу ситуацію, та «програють» способи її вирішення з іншими працівниками кафедри. Група «арбітрів» оцінює дії аспірантів та інших учасників кафедри за спеціально розробленими критеріями (наприклад, за рівнем креативності, партнерства, інтересів кафедри та аспіранта та ін.). Після «програвання» ситуацій та їх обговорення робляться висновки про основні психологічні умови розвитку креативного, партнерського соціально-психологічного середовища на кафедрі.

Підведення підсумків тренінгової роботи.

Домашнє творче завдання (групове завдання): «Напрямки організаційного розвитку кафедри»: «На основі командної роботи з колегами-аспірантами визначте можливі напрямки організаційного розвитку Вашої кафедри».

Тренінгова сесія 5. «Організаційно-професійні та соціально-демографічні чинники формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри»

Вступ до розділу:

- *мета, завдання, організація тренінгової роботи;*
- *актуалізація попереднього досвіду* (досвіду участі в попередньому тренінгу): «Про що я дізнався на попередніх тренінгових сесіях?»;
- *презентація та обговорення результатів виконання домашнього творчого завдання:* «Напрямки організаційного розвитку кафедри».

Інформаційний блок тренінгу: «Аналіз основних організаційно-професійних та соціально-демографічних чинників здійснення професійної кар'єри»:

• *творче завдання (робота в малих групах):* «Як позначається на готовності до професійної кар'єри поєднання аспірантом навчання в аспірантурі з роботою?»;

• *групове обговорення:* «Чи є відмінності в готовності до професійної кар'єри аспірантів гуманітарних і технічних факультетів?».

• **Діагностичний блок тренінгу:** «Діагностика організаційно-професійних та соціально-демографічних чинників готовності аспірантів до професійної кар'єри?»:

• *аналітичне завдання:* «На основі аналізу літературних джерел та Інтернет-ресурсів опишіть «вікові», «гендерні» та «сімейні» профілі готовності особистості до здійснення професійної кар'єри. Чи це може проявлятися в діяльності аспірантів?».

Корекційно-розвивальний блок тренінгу: «Врахування організаційно-професійних та соціально-демографічних чинників готовності аспірантів до професійної кар'єри»:

• *аналітична робота в групах:* «Як поєднувати професійну кар'єру та сімейне життя? Як дотримуватися балансу між роботою та іншими сферами життєдіяльності?».

Підведення підсумків тренінгової роботи.

Домашнє заключне завдання: «Напишіть есе на тему: «Моя професійна кар'єра: сьогодні і завтра».

Заключна частина тренінгу включала такі складові:

• *рефлексивний аналіз:* «Що дав мені тренінг?», «Чи змінились моє уявлення про професійну кар'єру аспірантів?», «Що мені найбільше сподобалось під час навчання?» та ін.;

• *побажання учасників тренінгу один одному:* «Я бажаю тобі, щоб ти здійснив таку професійну кар'єру, яка б...».

Висновки. Апробація зазначеного тренінгу показала його ефективність для формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні критеріїв ефективності тренінгу та методик для їхньої діагностики.

Список використаних джерел

- 1.Бондарчук О.І. Професійна кар'єра керівників шкіл: психологічний аспект / О.І. Бондарчук // Актуальні проблеми психології. Том 1: Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К. : Міленіум, 2002. – Част. 6. – С. 86–89.
- 2.Бондаревська І.О. Навчальна програма тренінгової форми «Кар'єра і сім'я: гендерна ідентичність жінок-менеджерів» / І.О. Бондаревська // Актуальні проблеми психології. Том 1: Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України. – К. : Наук. світ, 2008. – Част. 21–22. – С. 57–62.
- 3.Карамушка Т.В. Комплекс методик для дослідження соціально-психологічних чинників формування готовності аспірантів до здійснення професійної кар'єри / Т.В.Карамушка // Актуальні проблеми психології: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія : зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. – К. - Алчевськ : ДонДТУ, 2014. – Т. 1. – Вип. 40. – С. 139–136.
- 4.Карамушка Т.В. Професійна кар'єра особистості: сутність основні види і функції / Т.В. Карамушка // Теоретичні і прикладні проблеми психології : зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. – Луганськ : НОУЛІДЖ, 2015. – № 1. – С. 181–190.
- 5.Карамушка Т.В. Типи професійної кар'єри аспірантів / Т.В. Карамушка // Проблеми сучасної психології : зб. наук. праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України і Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (включеного до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus). – К., 2015. – Вип. 27. – С. 182–197.
- 6.Карпов А.В. Рефлексивность как психическое свойство и методика ее определения / А.В. Карпов // Психологический журнал. – 2003. – Т. 24. – № 5. – С. 45–56.
- 7.Могилевкин Е.А. Карьерный рост: диагностика, технология, тренинг : монография / Е.А. Могилевкин. – СПб. : Речь, 2007. – 336 с.
- 8.Практикум по психологии профессиональной деятельности и менеджмента : учеб. пособие / под ред. Г.С. Никифорова, М.А. Дмитриевой, В.М. Снеткова. – [2-е изд.]. – СПб. : Изд-во С-Петербур. ун-та, 2001. – 240 с.
- 9.Тихомирова О.Г. Организационная культура: формирование, развитие и оценка / О.Г. Тихомирова. – СПб. : ИТМО, 2008. – С. 28–136.
10. Шевченко Н.Ф. Шлях до професійної кар'єри : наук.-практ. посіб. / Н.Ф. Шевченко, М.В. Сурякова. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2009. – 72 с.
11. Щотка О.П. Професійна кар'єра та практика її розвитку в організаціях освіти / О.П. Щотка // Актуальні проблеми психології. Том 1: Соціальна психологія. Психологія управління. Організаційна психологія : зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К. : Міленіум, 2002. – С. 89–83.

Spysok vykorystanykh dzherel

- 1.Bondarchuk O.I. Profesiynna kar'yera kerivnykiv shkil: psykholohichnyy aspekt / O.I. Bondarchuk // Aktual'ni problemy psykholohiyi. Tom 1: Sotsial'na psykholohiya. Psykholohiya upravlinnya. Orhanizatsiynna psykholohiya : zb. nauk. prats' Instytutu psykholohiyi im. H.S. Kostyuka APN Ukrayiny. – K. : Milenium, 2002. – Chast. 6. – S. 86–89.
- 2.Bondarevs'ka I.O. Navchal'na prohrama treninhovoyi formy «Kar'yera i sim'ya: genderna identychnist' zhynok-menedzheriv» / I.O. Bondarevs'ka // Aktual'ni problemy psykholohiyi. Tom 1: Sotsial'na psykholohiya. Psykholohiya upravlinnya. Orhanizatsiynna psykholohiya : zb. nauk. prats' Instytutu psykholohiyi im. H.S. Kostyuka APN Ukrayiny. – K. : Nauk. svit, 2008. – Chast. 21–22. – S. 57–62.

3. Karamushka T.V. Kompleks metodyk dlya doslidzhennya sotsial'no-psykholohichnykh chynnykiv formuvannya hotovnosti aspirantiv do zdiysnennya profesiynoyi kar'yery / T.V. Karamushka // Aktual'ni problemy psykholohiyi: Orhanizatsiyana psykholohiya. Ekonomichna psykholohiya. Sotsial'na psykholohiya : zb. nauk. prats' Instytutu psykholohiyi imeni H.S. Kostyuka NAPN Ukrainy. – K. - Alchevs'k : DonDTU, 2014. – T. 1. – Vyp. 40. – S. 139–136.
4. Karamushka T.V. Profesiyna kar'yera osobystosti: sutnist' osnovni vydy i funktsiyi / T.V. Karamushka // Teoretychni i prykladni problemy psykholohiyi : zb. nauk. prats' Skhidnoukrayins'koho natsional'noho universytetu imeni Volodymyra Dalya. – Luhans'k : NOULIDZh, 2015. – № 1. – С. 181–190.
5. Karamushka T.V. Typy profesiynoyi kar'yery aspirantiv / T.V. Karamushka // Problemy suchasnoyi psykholohiyi : zb. nauk. prats' Instytutu psykholohiyi imeni H.S. Kostyuka NAPN Ukrainy i Kam"yanets'-Podil'skoho natsional'noho universytetu imeni Ivana Ohiyienka (vkluychenoho do mizhnarodnoyi naukovometrychnoyi bazy Index Copernicus). – K., 2015. – Vyp. 27. – S. 182–197.
6. Karpov A.V. Refleksivnost' kak psihicheskoe svojstvo i metodika ee opredeleniya / A.V. Karpov // Psihologicheskij zhurnal. – 2003. – T. 24. – № 5. – S. 45–56.
7. Mogilevkin E.A. Kar'ernyj rost: diagnostika, tehnologija, trening : monografija / E.A. Mogilevkin. – SPb. : Rech', 2007. – 336 s.
8. Praktikum po psihologii professional'noj dejatel'nosti i menedzhmenta : ucheb. posobie / pod red. G.S. Nikiforova, M.A. Dmitrievoj, V.M. Snetkova. – [2-e izd.]. – SPb. : Izd-vo S-Peterb. un-ta, 2001. – 240 s.
9. Tihomirova O.G. Organizacionnaja kul'tura: formirovanie, razvitie i ocenka / O.G. Tihomirova. – SPb. : ITMO, 2008. – S. 28–136.
10. Shevchenko N.F. Shlyakh do profesiynoyi kar'yery : nauk.-prakt. posib. / N.F. Shevchenko, M.V. Suryakova. – Zaporizhzhya : Zaporiz'kyy natsional'nyy universytet, 2009. – 72 s.
11. Shchotka O.P. Profesiyna kar'yera ta praktyka yiyi rozvytku v orhanizatsiyakh osvity / O.P. Shchotka // Aktual'ni problemy psykholohiyi. Tom 1: Sotsial'na psykholohiya. Psykholohiya upravlinnya. Orhanizatsiyana psykholohiya : zb. nauk. prats' Instytutu psykholohiyi im. H.S. Kostyuka APN Ukrainy / za red. S.D. Maksymenka, L.M. Karamushky. – K. : Milenium, 2002. – S. 89–83.

Karamushka, T.V. Training Course 'Formation of Post-graduate Students' Readiness for Professional Career Making': content, structure, main interactive techniques. The article discusses the aims, objectives, structure and content of the training course in formation of post-graduate students' readiness for career making.

The author analyzes five training sessions that cover the content of professional career and its role in the life of the individual; features of post-graduate students' career-making and career types; content and structure of post-graduate students' readiness for career-making; social and psychological factors in and conditions of formation of post-graduate students' readiness for career-making; the impact of organizational-professional and socio-demographic factors on the development of post-graduate students' readiness for career-making. The article reveals the content of each training unit within the training sessions (informational, diagnostic and interventive-developmental).

The interactive techniques used in the training sessions include incomplete sentences, team-work, cross-group discussions, mini-lectures, brainstorming, case-studies, role plays, creative home-work, etc.). The author analyzes some examples of creative home-work that can be used in the training.

Keywords: post-graduate student, career, post-graduate students' readiness for career-making, training, training sessions, interactive techniques.

Відомості про автора

Карамушка Тарас Вікторович, аспірант факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, м. Київ, Україна.

Karamushka, Taras Victorovych, PhD student, dept. of psychology, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine.

E-mail: Tkarama90@gmail.com

УДК 159.923.2

Михайлишин У.Б.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМАТИКА ФОРМУВАННЯ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ СИСТЕМИ ЦІННОСТЕЙ МОЛОДІ В УМОВАХ ОСВІТНЬОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Михайлишин У.Б. Соціально-психологічна проблематика формування та збереження системи цінностей молоді в умовах освітньої взаємодії. У статті показано, що чинниками збереження системи цінностей молоді в умовах освітньої взаємодії є: загальний успіх членів групи, дружжелюбний тон спілкування, згуртованість групи, задоволеність кожного членством у групі, професійний досвід колег тощо. Виявлено кореляцію між чинниками, які сприяють розвитку групових цінностей: схильність окремих членів групи піддаватися тиску більшості та авторитет меншості у групі.

Визначено, що механізмами стабілізації системи цінностей у групі виступають конформність, сумісність, спрацьованість, згуртованість її членів. Встановлено, що ціннісний вплив меншості може виступити засобом розвитку групи, який сприяє зростанню пізнавальної, соціальної, моральної активності її членів. Показано, що професійний досвід членів групи, як один із чинників розвитку системи цінностей, характеризується певним рівнем психологічної готовності включатися в процес спілкування в системі «студент-студент», «студент-викладач», наявністю в членів групи здатності до самоаналізу, самоорганізації, самоконтролю, вмінням сприймати й оцінювати інших людей у процесі взаємодії, здатністю відтворювати й відображати соціально-психологічну реальність, вмінням організувати спільну діяльність, ставити цілі та досягати їх.

Ключові слова: особистість, цінності, молодь, група, система цінностей, освітня взаємодія.